

ТЕМА 1. ПОЛІТИЧНА ПСИХОЛОГІЯ ЯК НАУКА

1. Поняття і генеза політичної психології
2. Предмет, об'єкт і метод політичної психології
3. Особливості та форми вияву політичної психології
4. Політична психологія та інші науки.

Рекомендована література

1. Варій М.Й. Політико-психологічні передвиборчі та виборчі технології: навч. метод. посіб. – К.: Ельга, Ніка-Центр, 2003. – 400 с.
2. Головатий М.Ф. Політична психологія: підручник. – К.: ЦУЛ, 2009. – 400 с.
3. Лозинський О.М. Політична психологія: навчальний посібник / О.М. Лозинський. – Львів: ЛьвДУВС, 2011. – 228 с.
4. Матвеев С.О. Політична психологія: навч. посіб. – К.: ЦУЛ, 2003. – 216 с.
5. Морозов А.В. Психология влияния / А.В. Морозов. – Х.: Изд-во «Гуманитарный Центр», 2009. – 560 с.
6. Пирогов А.И. Политическая психология: учеб. пособ. для вузов. – М.: Академический проект: Трикста, 2005. – 368 с.

1. Поняття і генеза політичної психології

Перед тим як розглянути феномен політичної психології, слід з'ясувати насамперед сутність психології і політики, особливості їх взаємовідносин і відмінності.

Психологія як наука, наукова дисципліна виникла у стародавні часи. У найзагальнішому значенні психологія (від старо- грецьк. *psyche* — душа, *психіка* і *logos* — слово, вчення) — це вчення про душу.

Роздуми про те, якими мають бути громадянин і влада, їх взаємовідносини, яким повинен бути правитель і які якості мати, якого мірою його правління залежить від підлеглих, знаходимо ще в Аристотеля, Макіавеллі, Сенеки, Ж. Ж. Руссо, Гоббса, А. Сміта, Г. Гегеля, Г. Лебона та багатьох інших видатних філософів минулого, праці яких можна вважати джерелами і закладами політичної психології як науки. Зрозуміло, що їх праці є лише спробами психологічного підходу до політики, позаяк власне політичної психології тоді ще не існувало. Хіба що можна виокремити праці Г. Лебона “Психологія народів і мас”, “Психологія натовпу”, “Психологія соціалізму”, де великий французький мислитель спробував довести, що неабияку роль у життєдіяльності суспільств, держав, народів окрім вождів, королів та президентів відіграють народні маси, пересічні громадяни.

Значно пізніше з'явилися праці італійця С. Сігеле “Злочинний натовп”, француза Г. Тарда “Соціальна логіка” та ін. Важливо, що ці та інші філософи, соціологи, історики почали досліджувати саме психологічні аспекти в політиці, їх роль і вплив на діяльність людей, представників політичної еліти. Так, Г. Лебон помітив важливу особливість: маса за відповідних умов може загрожувати неповторності особистості, а неорганізована, несвідома поведінка натовпу взагалі може спричинити невинні ситуації в суспільному житті.

Ще пізніше, наприкінці ХІХ — на початку ХХ ст. з'явилися праці, які збагатили джерела формування політичної психології як окремої і доволі багатоаспектної науки. Так, Г. Лассуелл у праці “Психопатологія і політика” перший звернув увагу на те, що будь-які політичні процеси слід розглядати не ізольовано від конкретних осіб, груп людей, які в них задіяні, а навпаки, враховуючи насамперед героїв, учасників таких процесів, їх особистісні риси, характер, поведінку, психологічний склад. Отже, політична психологія поступово почала збагачуватися здобутками фахівців з психологічного аналізу, майстрів відтворення історичних портретів. У Росії одним з перших у цьому плані був П. Ковалевський, який видав з часом вельми популярну працю “Психіатричні етюди з історії”, в Австрії — З. Фрейд (“Я і Воно”, “Психологія мас і аналіз людського Я”, “Тотем і табу” та ін.).

У 60-ті роки, особливо у США та окремих європейських країнах, під впливом так званого поведінського руху, студент-ських заворушень, зміни політичної системи окремих суспільств політична психологія дістала ще інтенсивнішого розвитку як

теоретико-прикладна наука, позаяк постала потреба глибшого, ніж політологічне, пояснення складних суспільно-політичних проблем, що виникли у світі.

Фактично за подібною періодизацією можна охарактеризувати розвиток російської та української політичної психології починаючи з праць П. Мілюкова (“Нариси з історії російської культури”), П. Сорокіна, П. Ковалевського та Г. Чулкова і завершуючи працями сучасних вчених-політологів, психологів, соціальних психологів.

Нині під політичною психологією розуміється наука про закономірності, механізми, умови і чинники прояву політики як соціально-психологічного феномену.

Часто під політичною психологією за визначенням словників розуміється також галузь загальної психології, яка вивчає психологічні компоненти (настрої, позиції, почуття, ціннісні орієнтації та ін.) у політичній життєдіяльності суспільства, які формуються та виявляються на рівні політичної свідомості націй, класів, соціальних груп, урядів, індивідів і реалізуються в їх конкретних політичних діях.

І хоча перші згадки про психологію наводяться у працях видатного Аристотеля (трактат “Про душу”), власне термін “психологія” у науці з’явився значно пізніше. Одним із перших у своїх працях цей термін використав відомий чеський психолог Й. Прохазка наприкінці XVI ст., а від філософії як самостійна галузь психологія відокремилася лише у XVIII ст.

Таке виокремлення було об’єктивно зумовлене за тієї принципової обставини, що будь-які соціально-психологічні феномени в політиці пов’язані зі ставленням людини до існуючих суспільних інститутів влади. Йдеться про основне поняття в політичній психології — політичну свідомість.

Носії політичної свідомості є в кожному суспільстві. Саме тип, характер політичної свідомості визначають ставлення суб’єкта політики до системи влади загалом та окремих її відгалужень, складових, суб’єктів.

Домінуюче значення в політиці, політичних процесах, а відтак і в політичній психології мають основні типи політичної свідомості: тоталітарна, авторитарна, демократична, анархічна.

Серед усіх визначень поняття психології, що різняться неістотно, наведемо наймісткіше: психологія — це наука і система знань про закономірності, механізми, психічні факти і явища в житті людини.

Оскільки предметом психології є така складна сфера життєдіяльності людини, як її психіка, серед наук про людину психологія є найбагатограннішою і найскладнішою. Можливо, тому, що властиві людині психічні явища залежать насамперед від біологічних, а потім від соціальних умов та обставин.

Якщо виходити з того, що психологія включає соціальні та фізіологічні механізми відтворення почуттів та емоцій, можна стверджувати, що політична психологія охоплює такі аспекти:

- спеціалізовані почуття та емоції, пов’язані з відображенням інтересів певної людини і формуванням мотивів її політичної діяльності (йдеться про соціальний аспект політичної психології);

- індивідуально-психічні властивості — пам’ять, волю, розумові здібності;

- біохімічні та фізіологічні механізми, зумовлені генетичними властивостями індивіда.

Вони виявляються в темпераменті людини, її вікових, демографічних, статевих (збудження, спадковість) та інших характеристиках.

Доволі часто політику помилково вважають пов’язаною виключно з політичними структурами — державою, її політичною системою — і залежною від них. Проте діапазон дії політики та її взаємодії з численними соціальними політичними суб’єктами надто широкий, складний і потребує окремого докладного розгляду.

Розрізняють два основних підходи до визначення політики як суспільного явища — по-перше, сферу людської діяльності загалом і, по-друге, спрямування або спосіб діяльності людини. Перший підхід називають ще загальнонауковим, другий — публіцистичним.

Політика має певні особливості, структуру, класифікацію та функції.

До особливостей політики належать універсальність, здатність проникати в усі сфери суспільної життєдіяльності, тісний зв'язок з неполітичними суспільними явищами і процесами.

Структура політики охоплює певні політичні інтереси її суб'єктів, політичні відносини, організації, свідомість суб'єктів політики та політичну діяльність останніх. Структурні складові політики тісно переплітаються, взаємодіють і взаємовпливають.

Політику класифікують так:

- за сферами суспільного життя — економічна, національна, військова, екологічна, науково-технічна, соціальна, культурна;
- за об'єктами впливу — внутрішня і зовнішня;
- за суб'єктами політики, політичного процесу — державна, політичних партій, громадських об'єднань, рухів, груп;
- за пріоритетами діяльності (тобто метою) — політика нейтралітету, національного примирення, “великого стрибка”, “відчинених дверей”, компромісів та ін.

Основними є такі функції політики:

- забезпечення та стимулювання інноваційного, поступального розвитку суспільства;
- управління суспільними процесами;
- урівноваження, узгодження та взаємодія суб'єктів політичного процесу, усунення суперечностей між ними;
- прояв інтересів і потреб усіх соціальних груп та верств населення;
- стабілізація соціального стану особистості, її соціалізація, саморозвиток і самореалізація.

Окремо слід розглянути особливості політичної життєдіяльності, її зв'язок з економікою, а також специфіку політичних процесів та політичні технології, завдяки яким ці процеси відбуваються.

Вирізняють чотири основних рівні політики, які характеризуються певними особливостями, закономірностями і конкретними суб'єктами.

1. Геополітичний. Охоплює відносини, діяльність окремих держав, міжнародних організацій, що створюються здебільшого для координації політики на міжконтинентальному, міждержавному рівні. Безпосередні суб'єкти: політики — керівники держав, окремих гілок влади, політики — лідери провідних політичних партій, громадських об'єднань, представники економічної, творчої, духовної еліти та ін.

2. Державний. Основою такої політики є організація публічної влади, діяльність державних структур різних рівнів (центральний, регіональний), організація місцевого самоврядування.

3. Структурний. Йдеться про політику таких суб'єктів політичного процесу, як партії, об'єднання, рухи, окремі авторитетні соціальні формування.

4. Особистісний. На цьому рівні здійснюється політика, пов'язана з діяльністю окремих індивідів, громадян, політичних діячів, лідерів нижчого рівня (насамперед регіонального).

Найбільше учасників політичних процесів припадає на третій і четвертий рівні.

Як явище політична психологія виникла разом з політичним життям. Як зазначалося, фактично політична психологія виокремилася в науку з політології лише в 60-ті роки ХХ ст. Одна з причин цього полягала в тому, що політичні партії, організації, об'єднання змушені були шукати нові методи ефективного управління учасниками політичного процесу.

Політична психологія як наука, наукова дисципліна базується насамперед на ідеях, концепціях таких видатних філософів, соціальних і політичних психологів різних часів, як Т. Гоббс, Дж. Локк, І. Бетман, Г. Спенсер, А. Сміт, Т. Петерсон, Р. Мертон. Методологію підходів до вивчення психологічних, соціальних процесів, основні методи їх дослідження політична психологія свого часу запозичила в соціології та соціальної психології.

Більш-менш узагальненого, усталеного визначення поняття “політична психологія”, як зазначалося, не існує. Разом з тим наведемо кілька найвдаліших.

Окремі дослідники трактують політичну психологію як наукову дисципліну, яка виникла в результаті політизації психології та психологізації політики. При цьому її об'єктивно вважають відносно самостійною складовою системи політичних наук.

Найзагальнішим і найпростішим можна вважати таке визначення політичної психології: це наука, що вивчає психологічні аспекти політичної життєдіяльності.

Багато фахівців політичну психологію визначають як систему проявів суспільної психології (тобто свідомості), які виражають ставлення людей до політичної системи, спрямовують і характеризують їхню поведінку в політичній життєдіяльності суспільства.

На думку фахівців з проблем засобів масової інформації, зв'язків з громадськістю, політична психологія дає змогу пізнати внутрішні аспекти політичного портрета лідера і виборця, мотиви, якими вони керуються, приймаючи певні рішення, реалізуючи власні дії. Іншими словами, політичну психологію розглядають під певним конкретним і практичним кутом зору, що так само важливо і об'єктивно зумовлено.

Отже, політична психологія — це галузь психології, яка вивчає психологічні компоненти (настрої, думки, почуття, ціннісні орієнтації тощо) політичної життєдіяльності суспільства, що формуються і виявляються на рівні політичної свідомості націй, класів, соціальних груп, урядів, індивідів і реалізуються в їхніх конкретних політичних діях.

Сучасний український політолог В. Бебик слушно наголошує, що політична психологія складається зі свідомих (раціональних) та позасвідомих (ірраціональних) елементів і тому поєднує логіку соціальної взаємодії з логікою інстинктів, рефлексивність (свідоме відображення дійсності) та рефлекторність (безсвідому форму мислення). При цьому доцільно зауважити, що в такому ракурсі політична психологія як наукова дисципліна, складне суспільне явище надто малодосліджена, особливо у країнах пострадянського простору.

Основними є такі функції політичної психології:

- пізнавальна — дає змогу людині чітко орієнтуватися в політичній життєдіяльності й вибирати способи власних дій;
- адаптаційна — сприяє пристосуванню суб'єкта політики до навколишнього середовища;
- мотиваційна — надає можливість втілювати наміри в певні політичні дії.

Мають рацію спеціалісти в галузі політичної психології (зокрема, російський вчений О. О. Яблокова), які вважають, що політичну психологію потрібно розглядати у вузькому і широкому значеннях. У першому випадку це наука, яка вивчає психологічні аспекти політичної діяльності, поведінки і певних відносин як специфічної сфери соціальної життєдіяльності й особливості осіб, що безпосередньо беруть участь у політичних діях. У другому випадку політична психологія як наука розглядає явища суспільної та індивідуальної психіки, пов'язані з політикою в усіх її особливостях і проявах. Саме різні підходи до розуміння сутності, а потім і об'єкта та предмета політичної психології насамперед зумовили дискусії щодо власне назви цієї наукової дисципліни. Мало того, недостатня визначеність об'єкта і предмета політичної психології є результатом того, що й нині терміни “політична психологія” і “психологія політики” часто плутають або вважають майже тотожними. З огляду на викладене окреслимо предмет, об'єкт і метод політичної психології.

2. Предмет, об'єкт і метод політичної психології

Предмет політичної психології — це відповідні психічні процеси, стани і властивості людини, які модифікуються при її взаємодії з владою.

Таке загальне визначення предмета політичної психології можна дещо поглибити, деталізувати. На думку західних вчених, предметом політичної психології є психологічні компоненти політичної поведінки людини, дослідження і аналіз яких дають змогу застосувати психологічні знання до пояснення власне політики. Це визначення, однак, не включає психологічних компонентів політичної поведінки окремих соціальних та етнічних груп.

Важливо зважати й на те, що у психологічній науці багато складових, які є предметом політичної психології, застосовуються в межах соціальної, педагогічної і вікової психології, соціології, економіки, філософії, історії. Це, зокрема, політичне виховання, суспільна свідомість, політична активність та культура.

Оскільки основними напрямками політичної психології є біхевіористичний, когнітивістський, психобіографічний та психоісторичний, у кожному з них дещо по-різному трактується і об'єкт політичної психології.

Психологи-біхевіористи, наприклад, предметом політичної психології вважають певні особливості політичної поведінки конкретної людини, політика, лідера, політичної групи, партії, організації тощо. Вони стверджують, що у процесі вивчення поведінки її можна не лише зрозуміти, пояснити, а й відповідно змодельовати, сконструювати. Тому й самі політики, на думку біхевіористів, є об'єктом маніпулювання. Такий погляд не можна однозначно заперечувати.

Когнітивісти вивчають і досліджують закономірності ідеологічного процесу як складного, суперечливого та неоднозначного явища; їх мета — на основі розвитку політичної психології гуманізувати політичні відносини. Не можна відкидати й такий погляд.

Психологи-психоаналітики предмет політичної психології розглядають крізь призму насамперед підсвідомого. За допомогою своєрідного психобіографічного методу вони прагнуть зрозуміти власне мотиви конкретних політичних вчинків.

Основними об'єктами політико-психологічних досліджень політичної психології є політична участь, політичне лідерство, політичні цінності та установки, мотиви, що впливають на політичну поведінку, політична соціалізація, індивідуальна, групова та масова політична свідомість.

У політичній психології використовують такі методи досліджень, як спостереження, соціологічні опитування, тестування, моделювання політичних ситуацій, психосемантичний аналіз, експертне оцінювання, створення психологічних портретів, аналіз біографій політичних діячів. Більшість перелічених методів дослідження політична психологія запозичила у соціального, клінічного, когнітивного та інших напрямів психології.

Розглянемо особливості найпоширеніших методів дослідження політичної психології.

Спостереження — один з основних емпіричних методів психологічних досліджень. У політичній психології — це спеціальне, систематичне і цілеспрямоване спостереження за політичною поведінкою, діями, процесами з метою з'ясування їх змісту, мети і спрямованості.

Соціологічне опитування — це метод, який часто використовують для збирання первинної вербальної інформації про явища індивідуальної і суспільної свідомості, об'єктивні чинники і процеси. Цей метод широко використовують також у соціологічних, психологічних, економічних, демографічних, політологічних, педагогічних та інших дослідженнях. Позаяк у політичних процесах часто задіяно багато особистостей, за допомогою цього методу визначають психолого-політичні стани, орієнтації, прогнозують поведінку значної кількості людей, окремих соціальних, демографічних груп, класів тощо. У політичній психології велике значення мають багаторазові соціологічні опитування (панельні), за допомогою яких простежують динаміку політичних явищ і процесів. Для оперативного вивчення громадської думки застосовують так звані зондажні опитування (опитування-блискавки, опитування-голосування). Найпоширеніші анкетні соціологічні опитування: поштові, друкування анкет у засобах масової інформації, телетайпні. Технологію опитувань політична психологія загалом запозичила у соціології.

Тестування — це метод психологічної діагностики за допомогою наперед заготовлених стандартизованих запитань і за-вдань (тестів). У політичній психології тестуванням можна виявити відмінності в політичних поглядах окремих політиків, різних явищ, визначити рівень політичної культури, освіченості людини, наявність у неї певних навичок, знань, особистісних характеристик.

Моделювання політичних ситуацій — це дослідження політико-психологічних процесів і станів за допомогою їх реальних (фізичних) або ідеальних (насамперед математичних) моделей. Під моделлю тут розуміють систему об'єктів і знаків, які відтворюють окремі істотні властивості системи-оригіналу. У такий спосіб можна змодельовати, наприклад, прогнозований мітинг, дискусію, партійні збори, виборчу кампанію.

Психосемантичний аналіз базується на психосемантиці — галузі психології, що вивчає генезу, будову і функціонування індивідуальної системи значень в індивідуальній свідомості (об-рази, символи, символічні дії).

Як правило, що складніші політична дія, процес, явище, то більше методів їх дослідження (у поєднанні) використовує політична психологія як теоретична і прикладна наука.

3. Особливості та форми вияву політичної психології

Можна виокремити щонайменше шість основних особливостей політичної психології як науково-прикладної дисципліни.

1. Формування політичної психології у процесі безпосередньої суспільно-політичної діяльності, активності громадян, їх практичної взаємодії між собою, різними суб'єктами та інститутами влади. Тому й вивчати, аналізувати політичну психологію слід з урахуванням саме цих обставин.

2. Відтворення політичних подій і процесів, що має фактично поверховий характер. Політичну психологію не можна сприймати спрощено, однозначно, без відповідного осмислення.

3. Домінуюча роль чуттєвих, емоційних елементів свідомості, а не раціональних. З огляду на це політичні процеси важко спрогнозувати, передбачити їх соціальне значення.

4. Швидка і чутлива реакція людини на зміну політичних умов та ситуації. Така політична мобільність властива переважній більшості суб'єктів політики.

5. Неоднозначний вплив різних ідеологій на людей, а точніше на формування, існування політичної психології у процесі зіткнення, боротьби ідеологій. Без такого зіткнення політичний процес взагалі неможливо уявити.

6. Відображення не перспективних, майбутніх, а насамперед сьогоденних, поточних інтересів і потреб людей. Тому політичні процеси, події завжди детерміновані в часі.

Форми вияву політичної психології:

- політичні цінності, потреби, інтереси, прагнення, сподівання, воля;
- політичні відчуття, емоції, настрої, думки, забобони, ілюзії, міфи;
- політичні звички, навички, традиції, вдача;
- політичні навіювання, переконання, наслідування, чутки.

4. Політична психологія та інші науки

Об'єктивно є всі підстави стверджувати, що хоча політична психологія має суттєві специфічні особливості, проте є інтегративною науковою дисципліною, оскільки багато запозичила у інших наук.

Політична психологія попри специфічні особливості певною мірою пов'язана з іншими науками, що по-різному впливають на неї, детермінують, зумовлюють її стан, подальший розвиток і перспективи.

Для того щоб знайти спільне та виокремити особливе у психології та інших науках, слід постійно вдосконалювати наукові завдання і конкретний предмет дослідження певної науки.

Очевидно, що політична психологія має багато спільного насамперед з психологією і певною мірою є похідною від неї наукою. Це пояснюється тим, що предметом дослідження психологічної науки є конкретні факти психологічної діяльності, психологічні властивості особистості (характер, темперамент, вольові якості та ін.), тобто психологія вивчає факти, закономірності, механізми психіки — внутрішнього світу людини.

Політичну психологію доцільно розглядати в контексті трьох основних груп психічних явищ: психічних процесів, психічних станів та психічних властивостей.

Оскільки наукою про закономірності становлення соціально-психологічної реальності, її структуру, механізм розвитку та функціонування є соціальна психологія, то саме вона найтісніше пов'язана з політичною психологією. Ці науки багато в чому поєднують предмет і завдання, проте найважливіше, що обидві вони торкаються певним способом проблем спілкування, психології особистості, малої групи, прийняття рішень тощо. Становлення політичної психології, її категоріального апарату пов'язано насамперед із соціальним середовищем, а тому такі категорії, як ролі, цінності, норми, інтереси, лідерство, соціалізація,

конформізм, політична соціалізація, реалізація, політичні чинники соціалізації, мають у політичній психології домінуюче значення.

Політична психологія має багато спільного із соціальною психологією ще й тому, що обидві ці науки вивчають закономірності поведінки і діяльності людей. Відмінність полягає лише в тому, що політична психологія вивчає таку поведінку і діяльність у процесі політичної діяльності, а соціальна переймається проблемами поведінки і діяльності людей, що зумовлюється їх включенням у соціальні групи, а також досліджує психологічні характеристики цих груп. До того ж соціальна психологія як наука виникла з поєднання двох наук — соціології та психології і фактично зберігає межований статус. Звісно, різняться й проблеми, які становлять структуру обох наук і які вони відповідно вивчають.

Позаяк об'єктом політичної психології є взаємовідносини суб'єктів політики, природа влади, механізми і відповідні умови досягнення політичних цілей, то зрозуміло, чому політико-психологічні знання впродовж тисячоліть формувалися в межах філософії. Філософія відіграє велику методологічну роль щодо політичної психології, позаяк в її межах розкриваються структура політичної свідомості, її зв'язки з іншими формами свідомості (релігійною, науковою та ін.) і реальними політичними феноменами.

Для становлення та розвитку політичної психології суттєве значення має політична антропологія. Саме складовими цієї науки є такі явища, як природа "людини політичної", аналіз політичних відносин з позицій буття людини.

Завдяки політології політична психологія має можливість досліджувати психологічні особливості функціонування основних категорій, суб'єктів політичної системи, політичну участь, конфлікти і консенсуси, гегемонію, політичний плюралізм, демократію та інші феномени політичного буття. У політичній психології такі феномени набувають психологічного змісту і особливостей існування.

Ефективність політики залежить безпосередньо від характеру використання філософського знання. Отже, політична психологія не може розвиватись як наукова дисципліна без урахування особливостей розвитку такої філософської науки, як філософія політики, до того ж предметом цієї науки є не що інше, як політична влада в усіх її формах. Оскільки остання має на меті розкрити загальні закономірності політики, визначити внутрішню логіку її розвитку, зв'язки з іншими сферами суспільної життєдіяльності (економічної, духовної, соціальної), можна вважати, що філософія політики вивчає загальне, тоді як політична психологія — особливе, а саме психологічні особливості політичних явищ, процесів тощо.

Політична психологія функціонує і як певна складова соціальної філософії, позаяк охоплює дослідження суспільства, соціальних спільнот і верств, соціальних дій і взаємозв'язків у суспільстві.

Проблематика політичної психології тісно пов'язана з питаннями, які досліджує соціологія — наука про суспільство. Із соціологією політичну психологію єднає вивчення закономірностей, які спостерігаються в суспільних явищах, а також поведінки окремих суб'єктів соціально-політичних процесів.

Розвиток політичної психології неможливий без взаємодії із соціологією. Найважливіший чинник такої взаємодії полягає в тому, що обидві науки поряд з іншими проблемами вивчають громадянське суспільство, явища та процеси, які спостерігаються в ньому. І не просто спостерігаються, а й пов'язані з діяльністю людини, її психологією та поведінкою.

Ще тісніший зв'язок політичної психології з політичною соціологією, позаяк предметом останньої є закони взаємодії всіх структур і сфер життєдіяльності суспільства з політичними, соціально-політичними потребами, інтересами, діяльністю особистостей, соціальних груп, етносів (народів), їх організацій, рухів та інститутів. Політична соціологія досліджує соціальні засади політики, специфіку масової свідомості, ціннісної системи суспільства, особливості й характер впливу соціально-економічних, демографічних, соціально-професійних чинників на динаміку соціальних установок людини щодо політично значущих об'єктів.

Певною мірою можна вважати, що політична психологія багато в чому пов'язана з конфліктологією, яка, на думку окремих фахівців, як спеціальна і фактично окрема наука утворила-ся з поєднання соціології, психології та інших наук. Якщо зважати навіть на певну умовність самостійності конфліктології як науки, необхідно пам'ятати, що вона розглядає сутність, характер, причини зародження та шляхи розв'язання політичних конфліктів; ефективно використовує дані, теоретичні моделі та прийоми окрім інших наук і ті, що є в політології, політичній психології. Зрештою політику, політичні процеси, політичну життєдіяльність абсолютно неможливо уявити без конфліктів, які є обов'язковою умовою, атрибутом їх існування.

З іншими науками політичну психологію зближує певна подібність понятійних апаратів. Так, понятійний апарат політичної психології доволі близький до понятійного апарату психології, філософії, політології, соціальної психології та інших наукових дисциплін. Водночас він має й власні, суто специфічні поняття, особливості яких зумовлена інтелектуально-почуттєвими якостями. Саме почуттєве сприйняття людиною політичної ситуації призводить до того, що в історії політики і політичної діяльності існує так багато логічно незрозумілих політичних дій. Саме це й слід враховувати, коли постає потреба визначити політичну психологію як окрему, відмінну від інших науку.